

TERMINÀLIA parla amb...

Ruben Suriñach Padilla, economista i activista de la Xarxa d'Economia Solidària (XES)

Ruben Suriñach Padilla

Vic, 1984

Ruben Suriñach es defineix com a economista de formació, activista d'ofici i escriptor per afició. Treballa a la Xarxa d'Economia Solidària (XES), on és corresponsable del projecte Balanç Social, entre d'altres. Anteriorment, va ser

coordinador de l'àrea de consultoria de la cooperativa Opcions de Consum Responsable. És autor del llibre *Economies transformadores de Barcelona* (Marge Books i Ajuntament de Barcelona, 2017).

Aquest conjunt de moviments, iniciatives i models econòmics alternatius se'ns mostra com una realitat ben complexa, a la qual preferiu anomenar *economies transformadores*. Per què aquesta tria terminològica?

Aquest és un debat que ja vam tenir a l'hora de publicar les *Economies transformadores de Barcelona* (2017). Havia de ser un artefacte lingüístic, una etiqueta paraigua, que englobés la diversitat de propostes existents, si més no les tractades en el llibre. No volíem generar més ambigüïtat, perquè precisament volíem aclarir el panorama dels diversos conceptes coexistents. Vam refusar *noves economies* perquè n'hi ha que no ho són, de noves. Tampoc no vam triar *economies alternatives* perquè l'adjectiu *alternatiu -iva* les situa fora de la centralitat de l'economia. Finalment, vam optar per *economies transformadores* per vincular-les a la idea de la transformació social del model econòmic, tot i que sabíem que el significat de *transformador -a*

era polisèmic i que, de fet, tota economia és transformadora *per se*.

La definició tècnica que vam fer de *economies transformadores* les descriu com totes les propostes de reorganització socioeconòmica que introdueixen un punt de crítica sobre el model econòmic dominant, el capitalisme, i fan propostes per intentar transformar aquest marc econòmic o per pal·liar alguns dels efectes negatius que genera. Això és una definició molt àmplia i, per tant, excessivament ambigua, ja que permet englobar propostes que no responen a una voluntat de canvi del model econòmic dominant. De fet, hi ha alguns conceptes que s'adapten perfectament al marc neoliberal, ni el posen en dubte, com l'emprenedoria social o l'economia circular. És per això que, durant l'elaboració del llibre, passem d'una definició tècnica a una definició substantiva.

Quins models s'insereixen dins de les economies transformadores?

En el llibre, un cop analitzades totes les propostes, fem una definició substantiva de *economies transformadores*, que dota el terme de contingut polític a l'hora de plantejar una alternativa al capitalisme. Vam acordar incloure sota la denominació general quatre de les propostes més rellevants: l'economia ecològica, l'economia feminista, l'economia social i solidària i l'economia basada en els comuns. L'economia ecològica es preocupa per l'impacte de l'economia sobre els sistemes naturals i la seva relació amb la humanitat. L'economia feminista introdueix la centralitat de les cures i de l'esfera reproductiva dins del model socioeconòmic, que és la que no es remunera ni es visibilitza, i que està assumida majoritàriament per dones. L'economia social i solidària és un conjunt d'iniciatives cooperatives, del tercer sector o del món associatiu que es guien per criteris de democràcia en la participació i per criteris d'impacte social positiu en el funcionament. I l'economia basada en els comuns (com-

mons en anglès) parteix de la idea que hi ha béns comuns que no es gestionen des del mercat ni des de l'Estat, sinó que es fa directament des de la comunitat implicada.

Considerem que les economies transformadores defugen, en qual-sevol cas, la dicotomia entre el model neoliberal i el model socialista?

De la suma d'aquests quatre models esmentats sí que en fem una proposta que surt de la dicotomia entre l'economia socialista i l'economia neoliberal. D'entrada, parlem de *economia plural*, ja que l'economia no és només mercat ni tampoc només estat. Encara que l'economia de mercat sigui la dominant, conviu amb un estat, és a dir, amb una economia pública que entra en contradicció amb el mercat o que l'acompanya. A més, també hi ha tot un conjunt de formes de fer economia alternativa, que són minoritàries, però que conviuen dins d'aquest marc (el cooperativisme, l'economia social i solidària, la gestió comunitària de recursos i de béns, l'economia de les cures —real i central a la nostra vida

malgrat que estigui invisibilitzada— i la relació de l'economia amb els ecosistemes). Per tant, que l'economia s'entengui només com allò que fan els mercats, vendre la nostra força de treball a canvi de béns i de serveis amb una certa regulació dels estats, és enganyós; és certament una visió massa reduccionista, que és la que predomina en el món acadèmic. En realitat, si ens ho mirem científicament, l'economia és molt més que això. D'altra banda, hi ha la voluntat política, que introdueix el punt de vista més subjectiu, pel qual volem que aquesta economia plural sigui, a més a més, transformadora, és a dir, que allò que empenyi el funcionament socioeconòmic no sigui l'afany de lucre i l'acumulació de capital, sinó posar les necessitats de les persones al centre i la sostenibilitat ambiental a llarg termini, i fer-ho des d'un sector públic i una economia social i solidària més forts, que redueixin l'espai de l'economia del capital.

Però, circulen moltes més denominacions. Per exemple, és el mateix economia verda que economia ecològica?

No ben bé. En el món ambiental hi ha molta diversitat i molta controvèrsia. Quan es va començar a introduir el tema ambiental en la reflexió econòmica, és quan es va començar a parlar de *desenvolupament sostenible* i va entrar la primera etiqueta de sostenibilitat. Des dels anys vuitanta i noranta del segle XX, aquest concepte va anar evolucionant fins al moment en què els moviments socials i els grups ecologistes es van adonar que aquest marc estava esgotat perquè havia estat adoptat totalment pel model capitalista dominant. I aleshores apareix la noció de *decreixement*, s'entén que *desenvolupament sostenible* ja no vol dir res i es comença a parlar del decreixement dels ritmes de producció i consum o del decreixement de l'economia en general, per bastir un concepte que no sigui assimilable pel marc dominant.

I, en paral·lel, veient aquest desgast de certa terminologia, apareixen etiquetes com *economia verda* o *economia circular*, que provenen d'àmbits institucionals com la Unió Europea, per redefinir l'enfocament de l'activitat empresarial respecte del medi ambient, sense canviar

massa res. Podríem dir, de manera simplificada, que la Unió Europea genera nous marcs terminològics (denominatius i conceptuals), amb finançament i regulació normativa associats, que ràpidament són adoptats pels estats i les empreses a la cerca de finançament.

Per això, en el llibre *Economies transformadores de Barcelona*, vam voler distingir entre moviments i fenòmens. Els moviments d'economia transformadora els entenem com un conjunt de pràctiques i de grups de persones, marcats ideològicament, que s'organitzen entorn d'un projecte polític comú i que lluiten perquè aquest projecte polític avanci. I, en canvi, els fenòmens són conceptes i etiquetes que apareixen en l'esfera pública, sovint des d'àmbits acadèmics, institucionals o empresarials, que esdevenen nous camps de batalla pels significats i, com que el model dominant és tan potent, sovint adopten una orientació capitalista o neoliberal; però no sempre és així, hi ha excepcions.

Els fenòmens serien, doncs, conceptes com economia circular, empremadoria social, responsabilitat social corporativa o innovació social, que serien integrables dins del marc neoliberal?

Sí, des del punt de vista institucional —sense posar en dubte les bones intencions—, quan els reguladors públics volen generar un espai econòmic divers o obert a sensibilitats diverses és més fàcil que ho facin a partir de termes ambigus. És més fàcil parlar de *empremadoria social* que no pas de *economia social i solidària*, que està més connotada políticament. El mateix passa amb la idea d'economia circular, que tindrà més receptivitat en determinats contextos que no pas el decreixement.

Però fixem-nos que quan les institucions llancen un terme obert, com *empremadoria*, el significat es concre-

ta diferentment segons l'orientació ideològica. Així, per exemple, si un programa d'empremadoria d'empreses s'orienta cap a la creació de cooperatives, amb impacte social positiu i una dimensió col·lectiva important, s'omple dels conceptes propis de l'economia social i solidària; mentre que, si té un enfocament individualista i d'afany de lucre, té un significat clarament capitalista. Per tant, crec que les institucions, que necessiten termes menys polititzats per fer polítiques públiques, esdevenen veritables mediadors dels significats. En aquest sentit, en els darrers anys, l'Ajuntament de Barcelona ha omplert el tema de l'empremadoria social de continguts vinculats als principis de l'economia social i solidària. En canvi, amb altres conceptes no ha passat: n'és un exemple el cas de *economia circular*, que segueix essent un concepte molt reduït, que no abasta tota la problemàtica mediambiental.

El cooperativisme és el model empresarial fonamental de les economies transformadores? Catalunya té una llarga tradició en la creació de cooperatives. Som al mateix punt que en els anys trenta del segle passat?

Per això mateix deia abans que hi ha moviments transformadors que no són nous. Actualment, el cooperativisme està en creixement constant; de tots els moviments de les economies transformadores és el més dinàmic de tots. No paren de crear-se cooperatives noves i les xarxes vinculades s'amplien, amb salts qualitius i de reflexió importants. A Catalunya s'han fet propostes potents i hi ha hagut una bona resposta institucional, amb la Xarxa de Municipis per a l'Economia Social i Solidària, o també a la Generalitat de Catalunya, mitjançant la Direcció General d'Economia Social. A la legislatura anterior es va aconseguir consensuar un document de bases per a la futura llei d'economia social i solidària, entre el sector i l'Administració, de manera que en aquesta

nova legislatura està previst que es redacti i s'aprovi la llei, amb l'objectiu de pluralitzar l'economia i aconseguir que l'economia social i solidària tingui més pes en ocupació i en el producte interior brut (PIB) dins del mosaic econòmic de Catalunya.

Com es combina el fet de ser un investigador i, alhora, un activista en el mateix àmbit d'actuació?

En primer lloc soc activista, activista remunerat de la Xarxa d'Economia Solidària, concretament. En el meu cas, tinc molta necessitat de relacionar les pràctiques amb la reflexió teòrica. Les pràctiques econòmiques alternatives generen coneixement, però no sempre aquest coneixement arriba a sistematitzar-se, sobretot si no té un reconei-

Preferim l'etiqueta

paraigua economies

transformadores per

vincular-les a la idea de la

transformació social del

model econòmic

xement acadèmic. I si, al contrari, el coneixement es genera externament des de l'acadèmia, no arriba als moviments socials. Molts conceptes teòrics, com les economies comunitàries o l'economia social i solidària, s'acaben de definir o de matisar amb el temps, a partir de les pràctiques. Aquesta sistematització dels conceptes és necessària per a regularitzar-los, difondre'ls i transferir-los adequadament a altres llocs.

Heu fet referència a la manca de reconeixement acadèmic de certs moviments. Què s'ensenya a les universitats sobre les economies transformadores?

Sí, de fet, depèn molt de les voluntats individuals de professors que han volgut introduir alguna assignatura o algun mòdul temàtic dins d'una assignatura. De tota manera, hi ha un panorama desigual, perquè, per exemple, l'economia feminista i l'economia ecològica tenen més presència a les universitats que altres moviments. En el cas de l'economia social i solidària, darrerament s'ha aconseguit que entri a màsters o postgraus, però encara hi ha molt camí per recórrer, segurament perquè ens hem centrat més en les pràctiques. Ara bé, a parer meu, la introducció de les economies transformadores en la formació universitària ha d'anar acompanyada d'un canvi metodològic enfocat a la recerca-acció (o recerca aplicada) i no només a la recerca exclusivament teòrica.

Què feu a la Xarxa d'Economia Solidària (XES)?

La XES és una federació de 320 empreses i entitats pròpies, que genera instruments per afavorir la creació i la gestió d'iniciatives d'economia social i solidària. Tenim una eina anomenada Balanç Social, que serveix per avaluar el funcionament de les organitzacions a partir de criteris de l'economia social i solidària. Fem una fira anual a l'antiga fàbrica de Fabra i Coats al barri de Sant Andreu de Barcelona, que és un gran aparador d'iniciatives. La fem a l'octubre i la previsió és que enguany es faci en un format híbrid, presencial i virtual. Ens articulem en més de quinze xarxes locals a tot Catalunya, que són agrupacions locals d'empreses, cooperatives i persones.

En síntesi, hi ha una part d'activitats orientades a la visibilització i a la generació d'instruments per a les empreses i entitats i una part d'activitats d'incidència política en què treballem amb les administracions per intentar impulsar polítiques públiques i el canvi del model econòmic.

Fent: Arxíu personal

Les economies transformadores defugen la dicotomia entre el mercat i l'estat

Quines són les vostres principals vies de difusió?

La Fira d'Economia Solidària de Catalunya (FESC) és la via principal de difusió que tenim. Es complementa, a més, amb diverses fires locals o comarcals.

Un altre projecte d'impacte és el mapa col·laboratiu Pam a pam. Un grup molt nombrós de voluntaris entrevisten membres d'iniciatives d'economia social i solidària i, si aquestes iniciatives compleixen els criteris establerts, són consignades en el mapa. Per ara hi tenim més de mil iniciatives incloses per difondre i fomentar el consum responsable.

Pel que fa a les publicacions, tenim dues col·leccions de llibres pròpies, una coeditada amb Icària i l'altra amb Pol·len Edicions. A banda, participem en revistes externes afins, com *Opcions*, *Nexe* o *Revista Cooperació Catalana*.

Quin efecte tenen tots aquests moviments en el llenguatge? Podem parlar d'una nova terminologia dins del discurs econòmic?

Sí, en certa manera, sí. Els moviments i els fenòmens que hem comentat aporten la terminologia corresponent, però a més també ens trobem amb debats terminològics interessants. Per exemple, un cas difícil sobre el qual vam intentar impulsar un debat públic va ser el de l'anomenada *economia col·laborativa*, que provenia del món anglosaxó. D'entrada, *col·laboratiu -iva* té un abast més ampli que no pas *cooperatiu -iva* i, fins i tot, iniciatives com Airbnb o Uber entraven dins de la definició de *economia col·*